

Riigikogu sotsiaalkomisjon 13.02.2023 - tubakaseaduse muutmise seaduse eelnõu 654SE

MTÜ Lastekaitse Liit esindaja Helika Saar

Tere,

Suur tänu kutse eest tänasele sotsiaalkomisjoni istungile. MTÜ Lastekaitse Liit esitas täna Sotsiaalkomisjonile ka kirjaliku arvamuse tubakaseaduse muutmise seaduse eelnõule 654SE, ega hakka seda siin kordama. Toon välja ainult põhisõnumi.

Lastekaitse Liit ei toeta käesolevat eelnõu, sarnaselt Sotsiaalministeeriumile, Terviseametile, Eesti Perearstide Seltsile, Eesti Hambaarstide Liidule, Eesti Terviseedenduse Ühingule ja WHO esindusele Eestis. Eelnimetatud organisatsioonid on toonud oma Riigikogu sotsiaalkomisjonile esitatud arvamustes põhjalikud tõendus- ja teaduspõhised seisukohad nikotiinitoodete reguleerimise, tubakatoodetega seonduvate toodete kaugmüügi ja väljapaneku ning elektrooniliste sigarettide täitevedelike maitsete osas, mida liit toetab.

Värsked trendid ja numbrid tulevad alles lähima paari nädala jooksul, kui homme avaldatakse Sotsiaalministeeriumi tellitud Alternatiivsete nikotiinitoodete tarbimise uuring ja 1. märtsil avaldab andmed tervisestatistika andmebaasis 11, 13, 15-aastaste andmeid koguv Kooliõpilaste tervisekäitumise uuring. Aga Lastekaitse Liidu arvamuses esitatud TAI statistika ja ka novembris 2022 Pealtnägija saates läbiviidud pop-up uuring (kus 23-st 16-aastasest õpilasest kaks kolmandikku kinnitas, et on e-sigaretti proovinud või teevad seda regulaarselt) näitab, et alaealiste alaternatiivsete nikotiinitoodete tarbimise tase on pandeemiliselt kõrge.

Uuringud näitavad, et alternatiivsed tubakatooted on algus uue põlvkonna nikotiinisõltuvusele. Mida noorem vanuserühm, seda suurem osa neist on suitsetanud e-sigaretti enne tavasigarette. Neist, kes on kunagi suitsetanud, alustas suitsetamist e-sigaretist 73% - 11 aastastest, 61% - 13 aastastest, 42%-15 aastastest. **Kusjuures alaealiste hulgas on kõige vähem populaarsed maitsestatud e-sigaretid. Samas lisatud suhkur ja muud ained aitavad nikotiinisõltuvusel kiiremini tekkida. Sealjuures, mida nooremana inimene alustab, seda suurema tõenäosusega on ta ka tulevikus nikotiinisõltlane.**

Uuringud näitavad ka, et noored, kes on proovinud või tarvitavad uimasteid (tubaka- ja nikotiinitooted, alkohol, narkootikumid), on võrreldes mittetarvitajatega hinnanud enda suhteid vanematega ning vanemate omavahelisi suhteid madalamalt, ning oma tervist madalamalt.

Lastekaitse Liit ennetusnõukogu liikmena rõhutab, et laste tervise kaitseks on võimaliku lühima ajaga vaja tarvitusele võtta aja-ja asjakohased (poliitika)meetmed tubakatarbimise, nikotiinisõltuvuse ja tubakasuitsuga kokkupuute ennetamiseks ja vähendamiseks. Tõendus- ja teaduspõhised, laste tervisest lähtuvad meetmed.

Lastekaitse Liit taasloodi Eesti lastearstide poolt 34 aastat tagasi eesmärgiga seista lapse õiguste ja huvide eest, sh lapse õiguse eest tervisele. Lapse õigus tervisele on üks tähtsaimaid Eestis alates 1991 kehtivas ÜRO Lapse õiguste konventsioonis sätestatud õigusi, kuna hea tervis tagab kõigi teiste lapse õiguste konventsioonis sätestatud õiguste parema rakendumise.

Rahvastiku tervise arengukavas 2020-2030 ja strateegias Eesti 2035 on lepitud kokku prioriteedid tubaka- ja nikotiini tarbimise vähendamise osas. Tubakaseaduse peamine

eesmärk on erinevate nõuete, piirangute ja keeldude kaudu tagada inimeste tervise kaitse. Ennetuse rõhk peab olema kättesaadavuse piiramisel. Olgu aine siis legaalne või mitte. Üheks toetajaks on ka see, kui ühiskonnas on rohkem neid, kes oma käitumisega ei toeta tarvitamise normaliseerimist. Eelnõus saab positiivsena välja tuua muudatusettepaneku, millega keelatakse Eestis müüa tubakatooteid ja tubakatootega seonduvaid tooteid, mille pakenditel on kujutatud multifilmitegelasi või mänguasju. Aga **tervikuna eelnõu ei lähtu riigi arengudokumentidest, ega ka lapse parimatest huvidest, lapse õigusest tervisele, ei kaitse laste ja noorte tervist, ega arenda ennetavat tervisekaitset.**

Tervisekaitse eesmärkidel keelatud toodete legaliseerimist ei saa põhjendada musta turu piiramisega. Seletuskirjas on ka viidatud, et tarbijate võimaluste vähendamise ja salaturu kasvu tulemusena on vähenenud seaduskuulekus ja usaldus riigi vastu. **Paratamatult tekib küsimus, kas eelnõu koostajad näevad riigi usalduse kasvu riigi pikaajaliste arengueesmärkide hülgamises ja majanduslike huvide eelistamises laste, noorte aga ka täisealiste tervisele.**

Tubakaseaduses on kitsaskohti, mis vajavad lahendamist (sh nikotiinitoodete üldisema regulatsiooniga täiendamine), kuid mitte käesoleva eelnõuga pakutud versioonis. **Samuti tuleb jätkuvalt suurendada ühiskonna teadlikkust (sh läbi vanemahariduse ja alaealiste suunatud ennetusprogrammide) ning rõhutada tubakatoodete ja alternatiivsete tubakatoodete tarvitamisest tulenevat riski eelkõige alaealiste tervisele.**

Hea praktika Tallinna linna rakendatav Planet Youth programm, mille rakendamine on Islandil toonud kaasa olulise muudatuse laste ja noorte sõltuvuskäitumises. Vaata lähemalt: <https://planetyouth.org/>

Lõppu ka üks verivärske uuring. **Laste tervise toetamise aspektist tuleb pöörata kõrgendatud tähelepanu ka rasedatele huuletubaka ja e-sigarettide tarvitajatele.** Ajakirjas *Pediatric Research* 09.02.2023 avaldatud teadusartikli *Association of maternal snuff use and smoking with Sudden Infant Death Syndrome: a national register study* kohaselt uurisid Rootsi Karolinska Instituudi teadlased kuidas mõjutab veipimine või huuletubaka kasutamine lapse tervist. Uuringus kasutati viimase 20 aasta jooksul sündinud kahe miljoni lapse andmeid. Tulemused näitasid, et emadel, kes suitsetasid raseduse ajal veipi või kasutasid huuletubakat, oli 70% suurem risk imikute äkksurma esinemiseks ja nende lastel on 30% suurem võimalus haigestuda 2. tüüpi diabeeti. Samuti avaldab see negatiivset mõju lapse aju ja kopsude arengule.

Suur tänu!